

विष्णु त्रिकोण रसकोण कान
गपत्र वृद्धयं उभदीभम न
इयंम वृत्ता मि चक्रमिमम
विदं गिगीम वृत्ति नृवि
धुनमिउंगमिउंमयात्रि॥

[illegible]

(2) Book

ॐ नमः शिवाय॥

ॐ महिम्नः परे

ते॥ परमविदु

षो यद्यसदृशो

स्वतिब्रह्मादी

ना॥ मयितदव

सन्नारुचिणि

११२
॥८८

एकं आपानं पात्राणां टका हे पाना र्थायाः सभायाः आसंभ्यविने
 आपाने चषकः पानपात्रं हेमय पात्रस्य चषकोः स्त्रीसंययात्रा
 नैदयो रिमिदिबी सरकः अनुतर्षणं हेमधुपानस्य अविशरास
 यस्त्रीसरकं बालाः नुतर्षोनेति रत्नकोशः सरकः स्त्रीधुपाने लुसी
 मयभाजन शयजयः ४१ धूर्तः धार्त इति यावः पावनेन शार्तः अतदे
 कितकः असधूर्तः धृतकृत्यं च धृतकृतः सोकटी बाज जवेवाज
 त्वातस्य अदे दीव्य नि अतदेवी श्वंतः लम्न कः प्रतिः देवरा
 तिनिधिभृतस्य जामीन इति त्यातस्य प्रतिप्रतिनिधिर्भवति प्रतिभ
 भिकाः धृतकारकाः हयं ये धृतकार्येति तेषां सभाधृतमाश्रयते
 तिसृभिकः ४४ धृतः अतवती कैतवं यणः चक्षुरिधृतस्य अतः
 संयस्यां सा अतवती यणः ग्लहः इति हे धृतजयेयत् भाषावंधेन
 तस्य अतः देवनः पाशकः अथ शरीय रिहायने हेत भृतस्य पा
 इति त्यातस्य ४५ शरीणा मितस्तो नवने परिणयश्चेकं अस्ति
 कारोत्तरः स्रामंड आपानं पात्राणां टिका चषकोः स्त्रीपानपात्र
 रकोऽप्यनुतर्षणं ४१ धूर्तः देवी कितवोः तथुता धृतकृत्य
 सूर्यगतकः प्रतिभुक् सभिका धृतकारकाः ४४ धृतः स्त्रिया
 दवती कैतवं यण इत्यपि यणोः देवसुहोदास्तु देवताः पाश
 अते ४५ परिणयस्तु शरीणां समंतात्त्रयने स्त्रिया अष्टा पदं
 फलं प्राप्ति धृतं समाह्वयः ४६ उक्ता भूमिप्रयोगाद्देवस्मिने
 यौगिकाः तादृम्यादयतो वृत्ता ह्युत्पत्तिर्गोतरेषिते ४७ ॥

॥
स्प
॥
कि
॥

स अष्टा पदेन शब्देन संबंधः अष्टा पदं शास्त्रिकं हे शरीणा माथ
 एकयुक्तं वस्त्रादेः शरीयट इति त्यातस्य शास्त्रकाहादिरवि
 यकरणविशेषाः प्राणि धृतं प्राणिनां मेव ऊकुटादीनां धृतं
 हतवणः कीडविशेषः समाह्वयः अप्राणिभिरुतं वतुतलोके
 येने प्राणिभिः क्रियते यत्तु सविज्ञेयः समाह्वयश्चुक्तेः एकं ४१ अ
 चिलिगमेदविधाता भावात्प्रसमपूर्णं त्वं परिहरति उक्ताश्चि अत्र
 यौगिकाः ऊंभकारमात्मा कतरप्रभृतयः शराः कायपुणरादिषु पुं
 रिप्रयोगात्प्रचुरप्रयोगदर्शनादेकस्मिन्नेव लिङ्गे उक्ता निर्विहा
 न्यस्त्रीत्वादि विशिष्टे विशेषे वृत्तौ सत्यात्तादृम्यात् विशिष्टां
 यमिन्नात्तिर्गोतरे स्त्रीलिङ्गादावप्यहनीयाः अपिशरात्तु वृद्धा
 ण ऊक्ता तादयो जातिवचनात्सुमिलिप्यां च वर्तते इति हेय य
 वशकायवार्था बुध्यते स्यौगिकः यस्यावयवश

एषः सप्तशतशक्तिमात्रेणार्थः बुध्यतस्तदः तत्रयो
 गोतरेयथा कुम्भकरी स्त्री कुम्भकारकुलं पदमा
 मालाकारं अणंतत्वास्त्रियांशीपू अथ गिकोयथा
 ॥ इति श्रीपूद्वर्गः ॥५॥ इत्यमरसिंहकृतो
 नामलिङ्गानुशासने भूषादिद्वितीयः कांडः
 शो गपवसमर्थितः ॥५॥ द्वितीयकांडः समाप्तः
 कुलाती अत्रजातेरस्त्रीविषयादिति टीपू धा ॥५॥
 द्वर्गः ॥५॥ इति श्रीद्वितीयकांडः समाप्तः ॥५॥

नामानि मूल- दोषकः	वर्गनामानि मूल- दोषकः
वर्गः १८ १	६ मनुष्यवर्गः १३५ ॥ १
वर्गः २० ॥	७ ब्रह्मवर्गः ५८ ५
वर्गः २० ॥	८ द्रव्यवर्गः ११ १॥
वर्गः २५ ॥ ०	९ वैश्यवर्गः
वर्गः ५३ २॥	१० शूद्रवर्गः ४० ०

संकलनया वर्गः १० ॥

मूलश्लोकः ॥ दोषकश्लोकः ॥

७३३॥

१२

॥ पदम् ॥ ५

॥ ७४५ ॥ ॥

विसरस्वतीप्रकाशजम्बुमैत्र्या ॥५॥

संवत् १६ १६ ॥

कृताली अत्रजातेरस्त्रीविषयादिति डीप् ४० ॥०॥
द्वर्गः ॥०॥ ॥ इति श्रीहितीयकांडः समाप्तः ॥ ५॥

संवत् १९ १६ ॥

॥ ओम् श्रीगणेशाय नमः ॥
 तस्मात्तद्वामार्थे नो भया पुनर् ॥ रज्जोभुजंगवद्यत्रवे
 तेजगत ३ हस्तश्रीमदमरसिंहश्रीकीर्तिस्तथा म
 शासनस्य निर्विघ्नपरिसमाप्त्यर्थं कृतं मंगलं पञ्चादौ
 हेतार्थं निवर्त्तते ॥ यत्नेति ॥ भोयीतः अगाधस्यातिमं
 ज्ञानकरुणयोः मनुदस्यस्य अनघानिर्मलापुणाः
 यः ॥ तिहातकाश्रिये संयत्तये स्मरतापमोदार्थं च
 अमागच्छते ॥ १ ॥ दिक्षीर्षितं प्रतिजानीते ॥

यस्य ज्ञानदयासिंघो रगाधस्यानघापुणाः ॥
 सेव्यतामहोधीरः सस्त्रियेवामृतापच ॥ १ ॥
 समालस्याय तंत्राणि संदिमैः प्रतिसंस्कृतैः ॥
 संदर्भमुच्यते वर्गे नामलिङ्गानुशासनम् ॥ २ ॥
 प्रायशो नृपभेदेन साहवर्षाच्चक्रवर्चित् ॥ स्त्री
 पुंनपुंसकं ज्ञेयं तदिशेषविधेः क्वचित् ॥ ३ ॥

समालस्येति । अमेघांतंत्राणि शास्त्रांतराणि नामलिङ्गानुशा
 सनाति समालस्यपकवक्रवा संदिमैः अत्यविस्तरवक्रवैः
 प्रतिसंस्कृतैः प्रतिपदं प्रकृतिप्रत्ययविवाहेण कृतं मं अनुशा
 सनं व्युत्पत्तिकृतं सुतावत्यभिभाषासाहचरिभिः श्लोकैः प्रायशश्च
 ति ॥ अत्र प्रायशः वाक्येन नृपभेदेन आकारविशेषेण स्त्री
 पुंनपुंसकं ज्ञेयं । यथा ॥ लक्ष्मीः पद्मा लया पद्मा । पिता को ज
 गदधनुः तथा चक्रवर्त्ति साहवर्षाच्चक्रवर्त्ति सात्रिधास्त्रिगंते
 यः । यथा । अस्य पुगच्छिनी ॥ ब्रह्मात्मभूः सुरज्येष्ठः विपदि
 लपदं । अत्र संदिग्यानि अमुपुग्वलविपतिं अस्मिन्मात्मभू
 विसृपदसाहवर्षात्स्त्रीपुंनपुंसकलिङ्गानि ॥ तथा क्वचित् । त
 दिशेषविधेः लिङ्गविशेषोक्तेः यथा मेरीस्त्रीदुग्धिः पुमान्
 मुच्यते मयेति सेवः ॥
 ॥ स्त्रीविविधेः

११५

ॐ

सत्त्वैसरस्वती
प्रकाशजगत्
मै छापागिया
सं. १९२६ ॥ ::

यर्मकाजकेवा
स्ते ॥

॥ इति अमर ॥
कोशे त्रितीयकांडः समाप्तः

११५ ज्ञान वंश १४२५

११

ॐ

मत्स्यसंस्कृति

प्रकाशजम्भू

मै छापानिया

सं. १११६ ॥ ::

यर्मकाजकेवा

स्त ॥

॥ शक्तिप्रभ ॥

कोशेवितीयकांडः समाप्तः

यद्वा अनुक्तं शिष्टं लिङ्गं शिष्टं प्रयोगतो बोद्धव्यं । लिङ्गम
 लिङ्गं लिङ्गं यत्वा हि लिङ्गं स्यात्ति भाष्ये क्ते रित्यर्थः ४६ म
 उक्तमुपसंहरति । इति ॥ इत्येवं प्रकारेण मरसिंह ।
 स्मृतौ नाम लिङ्गं सामान्यनामादृतीयः कांडः
 पञ्चावर्गसमूहो वा श्रगैः सहितः समर्थितो निरु ।

पञ्चविंशे शेषंतु ते यं शिष्टं प्र
 योगतः ॥ ५१ ॥ ४६ ॥ ५१ ॥ इति ।
 लिङ्गादिसंग्रहवर्गः ॥ ५१ ॥ इत्य
 मरसिंह स्मृतौ नाम लिङ्गानुशा
 सने ॥ सामान्यकांडस्तृतीयः
 सांगव्यवसमर्थितः ॥ ४७ ॥ ५१ ॥
 श्रीरघुनाथजीसहाय ॥ ५१ ॥

पितृत्वर्यः ॥ ५१ ॥ ४७ ॥ श्रीमत्यमरविवेके महेश्वरेण
 विरचितं ॥ सामान्यकांडोऽयं प्रतिमः समाप्तः ॥ शु
 भं भवतु ॥ ५१ ॥ इदममरकोशपुस्तकं सटीकं समा
 प्तं ॥ ५१ ॥ अश्विनमासे कृतं पदे ॥ ५१ ॥
 र सप्तम्यां सं ॥ ५१ ॥ श्रीराम

ॐ.

श्रीरघुनाथ
जीसहाय ॥

ॐ ::

दिश्याद्विवानि शिवयो
स्तिलकायमानं मोरोच
नारुचिललाटविलोच
नेवः अन्योन्याद्वपरिं
भनिपीडनेन पिंडीभव
स्वहिरिवस्फुटितोत्तरागः २

Acen. No

Title :

Author

गतोऽयमः अथतृतीयकांडे व्याख्यायते ॥ तत्र व
 माणवर्गनाह ॥ विशेष्यनिर्देशेति ॥ सामान्ये साधारणा
 सामान्या ॥ स्मिन्कांडे विशेष्यनिर्देशे विशेष्यस्त्रीदारादिपूर्व
 तदपीननिगद्यनेः सुकृत्पादिभिः शब्दैः तथा संकीर्णैः पर
 विजातीयैः कर्मपाशयणादिभिः तथानानार्थैः अनेकार्थ
 निर्माणैर्नाकलोकादिभिः अवयवैराडादिभिर्लिंगसंग्रहेः स्त्रि
 णिह द्विरगैकाजित्पादिभिर्दिशब्दानामसंग्रहेश्चलंकाशो
 लिकेत्यादिभिः शब्दैरुपलब्धितास्तन्नामकावर्गाः वत्स्यंतश्चि
 : । ते च वर्गाः स्वतंत्रास्तेत्याह ॥ वर्गसंश्रयाश्चि । वर्गसंश्रयोये

ङां विशेष्यनिर्देशैः संकीर्णैर्नानार्थैरवयवैरपि ॥ लि
 गादिसंग्रहैर्वर्गाः सामान्ये वर्गसंश्रयाः ॥ १ ॥
 स्त्रीदाराद्यैर्द्विशेष्ययादृशैः प्रस्तुतं यदैः ॥ गुण
 द्रव्यक्रियाशब्दास्तथास्पृशस्यभेदकाः ॥ २ ॥

पूर्वोक्तस्वर्गादिर्वर्गसंबन्धिन एवेत्यर्थः ॥ १ ॥ १६ शास्त्रे रूपारि
 नेवपायशोलिंगनिर्णयः तद्वदेवात्रापि वर्गस्यादिति भ्रमनिरो
 धाय कलत्त एमाह ॥ स्त्रीदाराद्यैरेति ॥ यादृशैः स्त्रीलिंगना
 कैः स्त्रीदाराद्यैः यदैर्द्विशेष्यस्त्रीदारादिरूपं यथा प्रस्तुतं प्रक
 पविशेष्यस्य भेदका व्यावर्तका गुणद्रव्यक्रियाविशिष्टाः शब्दा
 स्पृशः विशेष्यस्यादृशे लिंगवचने तादृशलिंगवचना एव
 रित्यर्थः अत्र गुणः सुकृतादिस्तद्विशिष्टे यथा सुकृतिनी
 सुकृतिनोदाराः । सुकृति कुलं । द्रव्यं दंडादितद्विशिष्टं यथा ।
 स्त्री । दंडिनोदाराः । दंडिकुलं । क्रियापञ्चादिव्यापारस्तद्वि
 यथा । पात्रिका स्त्री । पाचकादाराः । पाचकं कुलं ॥ २ ॥